

Bartosz Stelmach

Streszczenie

rozprawy doktorskiej pt. „Roszczenia uzupełniające roszczenie windykacyjne”

W rozprawie doktorskiej zawarta jest pogłębiona analiza wszelkich istotnych zagadnień związanych z problematyką tzw. roszczeń uzupełniających *rei vindicatio*.

Zasadniczym celem naukowym przygotowywanej pracy było przeprowadzenie kompleksowej analizy roszczeń uzupełniających, uregulowanych w art. 224-225 k.c. oraz art. 228-230 k.c., oraz dokonanie ich oceny jako instrumentu służącego sprawnemu przywróceniu stanu majątkowego właściciela do poziomu, który byłby możliwy do osiągnięcia, gdyby jego własność nie została naruszona. Analiza ta prowadzona była w celu usystematyzowania dotychczasowych poglądów wyrażanych w piśmiennictwie oraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych.

Wysocze funkcjonalny charakter konstrukcji roszczeń uzupełniających, wynikający przede wszystkim z uproszczenia zasad odpowiedzialności względem reguł ogólnych, spowodował rosnące zainteresowanie uczestników obrotu tą instytucją w okresie po 1989 roku. Regularnie powiększający się wolumen spraw, w których przedmiotem badania są przesłanki z art. 224 § 2 k.c., art. 225 k.c. i art. 230 k.c., okazał się wyzwaniem dla nauki i praktyki. Próba ta dotyczyła wypracowania określonych standardów, wypływających z wykładni wskazanych przepisów, w szczególności dotyczących zakresu ich zastosowania. Przedstawiona w dysertacji analiza pokazała, że część poglądów, wzorców postępowania, nie jest trafna i wymaga rewizji.

Rozważania koncentrowały się na takich elementach jak: (1) istota i funkcja roszczeń uzupełniających oraz ich obligacyjny i samodzielny (względem *rei vindicatio*) charakter; (2) przesłanki roszczeń uzupełniających; (3) treść roszczeń uzupełniających; (4) wymagalność i (5) przedawnienie tych roszczeń; (6) legitymacja czynna i bierna wraz z zagadnieniem jej rozszczepienia się; (7) zakres zastosowania przepisów o roszczeniach uzupełniających; (8) zbieg norm dekodowanych z przepisów art. 224-225 k.c. i art. 228-230 k.c. z innymi normami prawa prywatnego, w tym z art. 18 ust. 1-3 u.o.p.l.; (9) roszczenie o wynagrodzenie za nieuprawnione korzystanie z rzeczy wspólnej przez współwłaściciela.

Na tle rozważań dotyczących konstrukcji roszczeń uzupełniających sformułowana została myśl przewodnia dysertacji. Posłużyłem się w tym przypadku roszczeniem o wynagrodzenie za nieuprawnione korzystanie z rzeczy, mając na względzie jego doniosłą rolę oraz uwypuklenie elementu związanego z perspektywą czasową. Zgodnie z tym poglądem roszczenie

o wynagrodzenie nie podlega kawałkowaniu i nie odrywa się (usamodzielnia) w zakresie każdego dnia, w którym roszczenie windykacyjne jest zasadne. Usamodzielnienie to wystąpi w przypadkach, gdy: a) doszło do zaspokojenia roszczenia windykacyjnego; b) właściciel wystąpił już z roszczeniem wydobywczym; c) właściciel wprawdzie nie wystąpił z powództwem na podstawie art. 222 § 1 k.c., ale w chwili dochodzenia zapłaty wynagrodzenia za korzystanie z rzeczy roszczenie windykacyjne przysługuje. Sytuacje te cechuje spełnienie przesłanek roszczenia windykacyjnego (w jednym wypadku roszczenie jest już zaspokojone) oraz możliwość jego uzupełnienia przy użyciu instrumentów prawnych przewidzianych w art. 224 § 2 k.c. i art. 224 § 2 k.c. w zw. z art. 225 k.c. Z kolei w razie utraty własności przez zasiedzenie lub w wypadku dobrowolnego zbycia rzeczy (bez uprzedniego zainicjowania skargi windykacyjnej) takie sprzężenie nie będzie mieć miejsca.

W podsumowaniu pracy pozytywnie oceniono uregulowanie roszczeń uzupełniających roszczenie windykacyjne. Zmodyfikowany rozkład ryzyka wynikający ze zmian reguł odpowiedzialności w stosunku do zasad ogólnych, nie budzi większych zastrzeżeń. Bardzo istotnym atutem omówionej instytucji jest to, że pozwala ona w znacznej części (czasem nawet w całości) – w relatywnie prosty sposób – na zaspokojenie interesu właściciela pozbawionego władztwa nad rzeczą. Mniej docenianą, lub czasem nierozumianą, zaletą roszczeń uzupełniających *rei vindicatio* jest to, że tworzą one system, dobrze zharmonizowanych, naczyń powiązanych. Sprzężenie to z jednej strony polega na tym, że w konkretnym stanie faktycznym może istnieć podstawa dla co najmniej dwóch roszczeń uzupełniających, a z drugiej strony ich konstrukcja wyklucza ryzyko powstania bezpodstawnego wzbogacenia.

Krytycznego spojrzenia wymagają natomiast kształtujące się od lat poglądy doktryny i orzecznictwa. Przedstawione w pracy wyniki badań dowodzą, że zakres zastosowania przepisów o roszczeniach uzupełniających jest systematycznie poszerzany. Powoduje to stosowanie przepisów art. 224-225 k.c. i art. 228-230 k.c. do układów faktycznych, które nie odpowiadają hipotezom tych norm. Tendencja rozciągania konstrukcji roszczeń uzupełniających prowadzi do traktowania tego rozwiązania jako „leku na każde zło”. Zatracana jest przy tym idea tych roszczeń, jako wyjątkowego instrumentu prawnego, sztytowego na miarę relacji zachodzącej między wyzutym z posiadania właścicielem a nieuprawnionym posiadaczem rzeczy. Na tym tle należy postulować powrót do klasycznego ujęcia roszczeń uzupełniających, zgodnie z którym roszczenia te funkcjonują wyłącznie wspólnie z roszczeniem windykacyjnym.

Wrocław, 4 V 2018 r.
